

RACIJA, ŠTRAND – PITANJE FORME*

„Godina je četrdeset i druga, januar, početak tragičnih 'hladnih dana', što je samo eufemistička metafora iza koje se krije barbarski pokolj vojvodanskih Jevreja i Srba.“

Danilo Kiš

Brat bi se podsmehnuo na njeno ime, *Szerénke*,
Dečačkom zanosu se začudio stari –
Tetka bi sa zešnjom samo rekla: „Mađarica,
Mađarica!“

(Krhke stabljike ljudskih figura,
Legure iskapale s vajarevih dlanova, nad Dunavom, na keju,
O tome, o tome govore.)

To zebnja je što šapti: tuđi govor vesnik je smrti.
Šta znaju deca? Šajkaške seljanke
Su kretale put Beograda, ne Novog Sada.
Tako i majka.

O, povorke tamne. Gasile prosjaj u očima vašim.
Poslednji tamo Crnjanski nevin se okupa.
Povorke tamne povorke palih
Tu, pod led, sabiše.

Legura iskapala s božijeg dlana, figura od čežnji,
Od rose, od sanja, kojom Gospod sećaše se sebe sama,
U osvit sebe, u zaranak, u cvast – zavoleh je.

Brat bi se podsmehnuo na njeno ime,
Dečačkom zanosu se začudio stari –
Tetka bi sa zešnjom samo rekla: „Mađarica,
Mađarica!“

* Pesma „Racija, Štrand – pitanje forme“ ispevana je u obliku hebrejskog paralelizma. Oslanjanje na psalme, u kratkoj baladi koja za predmet ima šajkašku raciju, stvar je književne konvencije još od Selana. Pored drugih pogodnosti inherentnih toj specifičnoj, biblijskoj formi, ona dopušta i naporedni govor o individualnom kao kolektivnom, odnosno kolektivnom kao individualnom. To je smisao upotrebe slike legure u drugoj i petoj strofi ove pesme. (B. L.)

KIŠ

U tri navrata u celini ga iščitah.
Kao mladić, najpre, podvlačeći
ga, više osetljiv na pitanje sadržaja
nego na stvar oblika. Docnije,
po štampanju svojih prvih stihova,
kad prvu radost zaseni trag sumnje u
vrednost izvedbe. Kad nametnu se, ah!
to večito pitanje forme.
Verovah da sam pesnik,
za iskazom tragah! Jeseni
osamdeset i devete se, iz
Zagorja, u Pariz, vratih,
(Pariz! Nekome „Velika kuhinja ideja“,
drugom, u osnovi, tek „Rodni kraj“). Nameravah
da književniku Danilu Kišu
pokucam na vrata i pokažem mu
te stihove.

.....

Usud nas liši susreta mogućeg –
za njega, verovatno, mučnog –
mene liši muke muka pišćevog.
Da, bilo je potaman.

DANILO KIŠ U RIJSELU

Pitate, za tragove lektorskog rada Danila Kiša? Martin Petraš, i tada i danas profesor češkog jezika, u Lilu, pamti ga po nezadovoljstvu rada sa studentima slavistike i po izjavi, njemu datoj: „Ja sam pisac!“ Svedoči da je Kiš sa studentima prevodio stihove, više nego što je polagao na studij morfologije ili vežbe iz gramatike (u zbirci *Lauta i ožiljci* Kiš, pak, navodi da je vežbe iz palatalizacije pripremao u vozu, na putu za Lil; no, da je polagao na temeljnom razumevanju gramatike srpskog jezika kod svojih studenata, o tome svedoči njegov esej o prevođenju Crnjanskog – kao što do izvesnog stepena osvetljava i sam njegov nastavni rad).

Književni kritičar Jezdimir Radenović, Kišov pariski prijatelj, boem, brodolomnik, kaže da je pisca Lil podsećao – na Nikšićku železaru (i to bi bila takoreći jedina, *spasena* uspo-redba, slika). Kiš je u Lil putovao vozom, po dva sata u jednom smeru – znatno pre brze pruge, TGV-a. Po završetku nastave, s Martinom Petrašem, tada mladim, čekajući na voz za Pariz, na trgu ispred železničke stanice, pio je. Na fakultetu, o njegovom radu, nisam naišao ni na jedan dokument. U arhivi ne postoji ni primerak radnog ugovora. Administrativne zgrade su moderne i, kako bi to umeli reći Buvar i Pekiše, „bez duše“. Moj naraštaj je, uistinu, zatekao propali kampus, zarasli park, i nekatalogizovanu biblioteku slavističkog odseka u kojoj se datoteka još ispisivala ručno.

Insulae, L'Isle, Rijsel, Lille – Ostrvo. O gradu sazdanom između velike i male Dele, o naprasnim, violentnim, iznenadnim sučeljavanjima tih nekoliko gradova u jedan, jedini, danas francuski; o otvorenim vokalima nordijaca, o njihovom plebejskom govoru, o seljačkoj prostosrdačnosti, ravničarskoj usporenosti, o stišanosti tih, takoreći, Holanđana; o radničkom, industrijskom Vazemu, o baroknoj četvrti, tada svratištu bludnica, secikesa i kockara, o Jursenarovoj, o Generalu, napose o radu na Univerzitetu *Charles de Gaulle Lille III* pesnik, prozaist i esejista Danilo Kiš skoro da nije ostavio svedočanstva. Kiš je, za vreme bavljenja lektorskim radom, živeo u Parizu, *Velikoj kuhinji ideja*, liptao protiv Bretona i Sartra, a – eto paradoksa – prevodio Levija! Redovno je, vozom, dolazio u Lil, središte severnog departmana, negdašnjeg franačkog, burgundskog, flamanskog, španskog grada (ni traga tih etničkih, religijskih, jezičkih, državotvornih, arhitektonskih sučeljavanja, međusobnih poricanja, pretakanja, možda i slivanja, kod Kiša). Ostrvo, *Ratno ostrvo?* Vobanova tvrđava, u obliku zvezde (arhitektonska inovacija koja braniteljima omogućava da se s dve zidine obruše na istog napadača), na reci Del, na razmeđi latinskih i germanskih vilajeta, zar nije trebalo da, po principu slobodnih asocijacija (jer tu građevinsku inovaciju će kroz prosvetčenu Evropu da dalje pronose, za svoje potrebe, Rusi i Austrijanci), u prozi Danila Kiša, budi putopisno-polemička sećanja na Karlovac, Staru Gradišku, Slavonski Brod, Mitrovicu, Petrovaradin, Kalemegdan, na Austrijance, na Turke, na ljute Sremce i Krajišnike? Držao je, po vlastitom svedočenju, predavanja iz – ah, palatalizacije.

Nezainteresovan, možda, za studente.

Možda, nezainteresovanim, studentima?

Njegov rad je, međutim, pratio orleanac Alan Kapon, danas ugledni prevodilac srpskih postmodernista.